

ระเบียบ

แสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ของ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า

กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

พระพิมพ์ธรรม (เขมจารี) วัดมหาธาตุ

พิมพ์แจก

พิมพ์พระจันทร์ ทำพระจันทร์ พระนคร

วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕

พ
BQ
340
55

ระเบียบ

แสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ของ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า

พระพิมพ์ธรรม (เขมขาร) วัดมหาธาตุ

พิมพ์แจก

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร

วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๕

คำนำ

การตรุสัจจนเป็นประเพณีของจีน ทำพิธีค่านับ
บุรพชน มีมารดาบิดาเป็นต้น ด้วยวิธีเส้นไหม
บิดาของข้าพเจ้าท่านเป็นจีน ห่วงใยในวิธีนี้มาก
เมื่อครั้งข้าพเจ้าอายุ ๑๒ ขวบ จะบวชเป็นสามเณร
ท่านไม่พอใจ โดยเกรงว่าจะไม่ได้รับเส้นไหมตาม
วิธีนั้น ที่จริงการเส้นไหมก็คือการบูชาคุณตรงกับ
บุพพเปตพลีทางพระพุทธศาสนา ถ้าเว้นจากการ
เบียด เบียด สัตว์ หรือการ ประพฤติไม่เป็น ธรรม
เพ่งถึงการบูชาคุณ ปฏิบัติให้เป็นธรรม พิธีนั้น
ก็ไม่ผิดจากพุทธสมัย ข้าพเจ้าได้ปฏิบัติพิธีนี้มา
โดยลำดับ ให้สมกับความตั้งใจของท่านเมื่อยังมี
ชีวิตอยู่ ทำทั้งบุพพเปตพลีและทักษิณานุประทาน
ทำที่บ้านบ้าง ที่วัดบ้าง สุดแต่ความสะดวก ศกนี้
ทำที่บ้าน นึกถึงมิตรพลีสำหรับแจกญาติมิตรผู้มา

ประชุมช่วยในจาร เห็นว่าระเบียบแสดงตนเป็น
 พุทธมามกะ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม
 พระยาวชิรญาณวโรรส เป็นหลักอันดีสำหรับ
 พุทธมามกะ ผู้นับถือพระพุทธศาสนา จึงขออนุ
 ญาติพิมพ์สำหรับแจกในจารนี้ กับศิษยานุศิษย์
 และผู้มาประชุมในคราวตรวจ คณะมณฑล ศกน
 ด้วย ขอท่านผู้ได้รับหนังสือเล่มนี้ จงได้รับประ
 โยชน์ของหนังสือนี้ และมีความสุขความเจริญ
 ทั่วกัน ฯ

พระพิมพ์มณฑลธรรม

ระเบียบแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

มารดา บิดา หรือผู้ใหญ่ในสกุล ปภกณจะ
ให้บุตรหลานของตนเป็นพุทธมามกะ คือผู้รับ
เอาพระพุทธเจ้าเป็นที่นับถือของตน โดยหลักฐาน
ฟังแนะนำเขาให้น้อมใจเชื่อในพระพุทธเจ้า ผู้
เป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา จนยอมรับเอาเป็น
ที่นับถือของตนได้แล้ว ฟังแจ้งความนั้นแก่พระ
เถระที่จะถือเอาเป็นพระอาจารย์ในกาลนั้น ขอ
ความอนุเคราะห์ของท่าน เพื่อเป็นผู้อำนวยการ
นั้น ๆ เมื่อถึงวันเวลากำหนดนัด ท่านผู้อำนวยการ
ฟังประชุมสงฆ์ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ฝ่ายกุลบดี
ฟังพาบุตรหลานของตนไปสู่อารามพร้อมด้วยญาติ
พวกพ้องให้ผลัดเครื่องนุ่งห่มขาวแล้ว พาเข้าไป
อุโบสถ ๆ ผู้ปฏิญญาฟังเข้าไปที่พุทธอาสน์ บูชา
พระรัตนตรัยกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ทน

แล้ว ฟังเข้าไปสู่ที่ประชุมสงฆ์ ถวายเครื่องสักการแก่พระอาจารย์แล้ว กราบพระอาจารย์แลพระสงฆ์ด้วยอาการอย่างนั้น ๓ หนแล้ว นั่งคุกเข่า ประณมมือตักน้ำจมน้ำเป็นคำบาลีปฏิบัติญาณตนเป็นพุทธมามกะ คือผู้รับเอาพระพุทธรูปเป็นที่นับถือของตนตามระเบียบแล้ว นั่งราบ ๆ ในลำดับนั้น พระอาจารย์ฟังโอวาทเพื่อรู้หัวข้อแห่งพระพุทธศาสนาจบแล้ว ฟังให้ผู้นั้นนั่งคุกเข่า ว่าบาลีเบญจศีลให้สมาทานตามที่ระลึกขาบท จบแล้ว ผู้นั้นฟังกราบอีก ๓ หนแล้วนั่งราบ ๆ ถ้ามีเครื่องสักการหรือไทยธรรมสำหรับพระสงฆ์ฟังถวายในเวลาใด ๆ ในลำดับนั้นพระสงฆ์ ฟังสวดอำนวยการ ด้วยคำบาลีว่า โส อตถลทฺโธ หรือ เต อตถลทฺธา โดยสมควรแก่จำนวนผู้ปฏิบัติญาณ ผู้นั้นฟังประณมมือรับพรจบแล้ว ฟังนั่งคุกเข่ากราบอีก ๓ หนแล้ว ถอยออกจากที่ประชุมสงฆ์ ๆ เป็นเสร็จการเพียง

เท่านั้น ๑

คนผู้ใหญ่ ผู้ปรารถนาจะปฏิบัติญาณอย่างนั้น ตาม
 ลำพังตนเอง ฟังขออนุเคราะห์ต่อพระเถระแลฟัง
 ไปสู่อารามด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้พา แต่นั้น ฟัง
 ปฏิบัติโดยอาการอันกล่าวแล้ว ๑

เทียบการแสดงตนเป็นอุบาสิกา หญิงจัก
 ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะบ้าง ก็ได้เหมือนกัน
 เป็นแต่เมื่อแสดง ฟังอยู่เฉพาะหน้าพระสงฆ์ห่าง
 จากหัตถบาส ๑

หมายเหตุ

กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์นั้น คือ กราบตั้ง
 องค์ ๕ ให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือ ๒ เข้า ๒ จรดพื้น ๑
 เมื่อกราบอย่างนี้ ฟังนึ่งคุกเข่า เป็นอันว่าเข้าทั้ง ๒
 จรดพื้น ฟังหมอบลงทอดฝ่ามือที่พื้นแหวกช่องให้
 ห่างสักหน่อย ฟังก้มลงศีรษะลงตรงช่องนั้นให้

หน้าผากจดพน ๓

คำปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ

เอสาหัง ภนเต, สุจิรปริณิพพุตมปี, ตัง ภค-
 วนตัง สรณัง กัจฉามิ, ชมมณจ สัมมณจ, พุทธ
 มามโกติ มัง สัมโม ธาเรตุ ๑

คำแปล

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าถึงพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น
 แม้ปริณิพพานนานมาแล้ว แลพระธรรม พระสงฆ์
 เป็นสรณะ (คือที่ระลึกนับถือ) ขอพระสงฆ์จงจำ
 ข้าพเจ้าไว้ว่าผู้รับเอาพระพุทธเจ้าเป็นของตน (คือ
 ผู้นับถือพระพุทธเจ้า) ๓

คำสมาทานเบญจศีล

- ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาบทํ สมาதியามิ
- ๒ อทินนาทานา
- ๓ กามเมสุ มิฉฉาจารา.. ..
- ๔ มุสาวาทา
- ๕ สุราเมรยมชชพมาตญฺจानา
- ๖ อิมานิ ปณฺจ สิกขาบทานิ สมาதியามิ ฯ

คำแปล

- ๑ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากผลาญชีวิต
- ๒ เว้นจากลักเอาของที่เขาไม่ได้ให้
- ๓ เว้นจากทำชู้
- ๔ เว้นจากพูดเท็จ
- ๕ เว้นจากดื่มน้ำเมาคือเหล้าแล่น
- ๖ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท ๕ เหล่านี้ ฯ

ข้อ ๑-๕ นี้เป็นเบญจศีล ซึ่งสมาทานได้โดยง่าย และไม่ต้องอธิษฐานด้วย

พุทธประวัติ

พระพุทธรูปเจ้าของเราทั้งหลายนั้น โดยพระชาติ
เป็นกษัตริย์ โดยพระวงศ์ เป็นโคตมวงศ์ โดย
ชาติภูมิ เป็นชาวศากยะ ประสูติเมื่อก่อนพุทธ
ศักราช ๘๐ ปี ในหมู่บ้านยอร์ึกชาติ ในชนบท
กลางที่เรียกว่ามัชฌิมประเทศ หรือมัธยมประเทศ
เป็นพระเชษฐโอรสแห่งพระเจ้าสุทโธทนะ พระเจ้า
กรุงกบิลพัสดุ์ แดพระนางเจ้ามหายา พระองค์
ได้ทรงรับทำนุบำรุงเลอบรรมาโดยลำดับตั้งแต่นั้น
ทรงพระเยาว์จนทรงพระเจริญ มีพระชายาทรง
พระนาม ยโสธรา อีกอย่างหนึ่งว่าพิมพา มีพระ
โอรสด้วยพระนางพระองค์หนึ่ง ทรงพระนาม
ราหุล ๓๗

พระองค์เป็นกษัตริย์ได้ทรงอบรมมาในธรรม
ของกษัตริย์แล้วแต่เป็นรัชทายาทแล้วอย่างนั้น
พระองค์มีพระอัชฌาศัยแปลกจากกษัตริย์อื่น ไม่

ทรงนิยความเป็นกษัตริย์ ทรงเบื่อหน่ายแต่ความ
 เป็นอยู่ของกษัตริย์ ที่ในยามว่างสงคราม เพลิด
 เพลินอยู่ในกามคุณ สตรีบำเรออยู่ด้วยพร้อม
 ขันร้อง ทำชีวิตให้เป็นหมัน เกิดแล้วแก่เจ็บตาย
 ไปเปล่า ทรงสังเวชพระหฤทัย พระองค์มี
 พระกรุณาใหญ่ในมหาชน ทรงพระดำริที่จะชวน
 ขวายนหาประโยชน์ให้แก่เขา ในการแนะนำให้
 ประพฤติความดีความงาม อันเป็นมูลแห่งความ
 สุขความเจริญในทางที่ถูก ทรงพระดำริห์สืบไป
 ว่า ฆราวาสคือถนอเรือนคับแคบไป เป็น
 ทางมาแห่งทุกข์คือสิ่งอันกวนใจ อยู่ในฆราวาส ไม่
 อาจทำให้กว้างขวาง พระดำริห์อย่างนั้นนำพระองค์
 ให้สิ้นอาลัยในฆราวาสสมบัติ แลในปรชาบดี แล
 ไอรสเสด็จออกทรงผนวช ถู้อเพศเป็นบรรพชิต
 ก็อนัถบวชได้ทรงศึกษาแต่ปฏิบัติศีลวัตรของบรรพ
 ชิตในครั้งนั้น ทรงเห็นไม่พ้นทางที่ถูก จึงทรง

พระดำริห์หาทาง แลทรงปฏิบัติทดลองแก้ไขโดย
ลำดับมา จนได้ความพอพระหฤทัยว่าได้ตรัสรู้
ธรรมที่ถูกต้องพระองค์เสด็จออกทรงผนวชเมื่อพระ
ชนม์มได้ ๒๕ พรรษา ทรงศึกษาแลปฏิบัติลัทธิดำ
แลทดลองแก้ไขได้ ๖ ปี ได้ตรัสรู้เมื่อพระชนม์ม
ได้ ๓๕ พรรษา

การตรัสรู้ธรรมที่ถูกต้องนั้น คือหยั่งเห็นแน่แก่
ใจว่า สิ่งทั้งปวงเป็นเหตุแลผลเกิดเนื่องกันไป
โดยธรรมดา เหตุสั้น ผลสั้นตามกัน หายหลง
ในบัญญัติแห่งลัทธิต่างๆ แลปฏิบัติตามทางนั้น
จนจิตต์ปลอดหมดจดสงบ

จำเดิมแต่นั้น แสดงเที่ยวสั่งสอนบรรพชิต
ด้วยกันก่อน ได้ตรัสเทศนาเป็นคราวแรกแก่บรรพ
ชิต ๕ รูป เรียกว่าปัญจวัคคีย์ มีพระโคณฑัญญะ
เป็นหัวหน้า เมื่อมีผู้รู้ ตามเห็นตามยอมตนเป็นสา
วกหลายรูปแล้ว ทรงส่งพระสาวกเหล่านั้นกระจ่าย

กันไปในต่างทิศในต่างถิ่น เพื่อช่วยสั่งสอนมหา
ชน แนะนำให้รู้ธรรมแลให้ตั้งอยู่ในปฏิบัติ ๆ มี
บริษัทผู้นับถือทั้งบรรพชิตทั้งคฤหัสถ์ ต่างโดย
เป็นชายก็มี เป็นหญิงก็มี ในฝ่ายบรรพชิต ชาย
เป็นภิกขุ หญิงเป็นภิกขุณี มีวิธีรับตามระเบียบ
ในฝ่ายคฤหัสถ์ ชายเป็นอุบาสก หญิงเป็นอุบา
สิกา สำเร็จด้วยปฎิญาณตน ถึงพระพุทธ พระ
ธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ คือที่ระลึกนับถือ ๆ
พระสาวกผู้เป็นกำลังช่วยสั่งสอนธรรม คือพระ
สารีบุตร แลพระมหาโมคคัลลานะ เป็นต้น
พระกรวาชชายของพระศาสดา จัดเป็นพระอัคร
สาวก ๆ

ในฝ่ายบรรพชิตบริษัท ทรงตั้งพระบัญญัติ
แลขนบธรรมเนียมขึ้นไว้สำหรับปกครองโดย ลำ
ดับกาล นี้เรียกว่าพระวินัย ๆ
คำสั่งสอนในตอนแรกเรียกว่าพระธรรม เมื่อ

ทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นแล้ว รวมเรียกว่าพระ
 ธรรมวินัย เมื่อตั้งเป็นหลักแล้ว เรียกว่าพระ
 พุทธศาสนา ฯ

ทรงมอบให้สงฆ์ คือประชุมภิกษุ เป็นใหญ่ใน
 กิจเนื่องด้วยการปกครองคณะ มีกำหนดจำนวน
 โดยควรแก่กิจนั้น ๆ ตั้งแต่รับกฤตมตรอุปสมบท
 เป็นภิกษุเป็นต้นไป ในฝ่ายภิกษุนี้ก็โปรดให้เป็น
 คู่ๆ เดียวกัน แต่ต้องเนื่องด้วยภิกษุสงฆ์ ฯ

พระศาสดาทรงบำเพ็ญพุทธกิจอยู่ได้ ๔๕ พรรษา
 พระชนมายุได้ ๘๐ พรรษาถ้วน ประชวรพระ
 โรคตถุพระโลหิต ทรงดับขันธุ์ เรียกว่าปริ
 นิพพาน ฯ

สถานที่ประสูติ ลุมพินีวัน อยู่พรมแดนแห่ง
 นครกบิลพัสดุ์ แดนนครเทวทหะ สถานที่ตรัส
 รู้ พระศรั้มหาโพธิ ใต้ฝั่งแม่น้ำเนรัญจนา และ
 เสด็จมานิคม จังหวัดอุรุเวลา ฯ สถานที่ทรงเสด็จ

ประถมเทศบาล ป่าอสีปตนะ จังหวัดนครพารา
ณสี ฯ สถานที่ปรินิพพาน ศาลวันคือดงรัง จัง
หวัดนครกุสินารา ฯ วันที่ประสูติ ที่ตรัสรู้ ที่
ปรินิพพาน ท่านกำหนดเอาวันเพ็ญแห่งวิสาขมาส
ตรงวันเช่นนั้น ในเดือนพฤษภาคม ถ้าในเดือน
นั้นมีวันเพ็ญเป็นสอง ตรงวันหลัง ฯ

คณะมัลลกะศรัย ผู้ครองนครกุสินารา จัด
การถวายพระเพลิงพระพุทธรูปแล้ว แจกพระ
ธาตุแก่เจ้านครทั้งหลายผู้แต่งทูตมาขอ ต่างเชิญ
บังญูไว้ในพระสถูป (คือพระเจดีย์) ที่สร้างขึ้น
โดยเฉพาะในนครของตนๆ เพื่อเป็นที่สักการบูชา
แห่งประชาชนผู้นับถือ ฯ

พระสาวกผู้ทรงชนมายุอยู่มาภายหลัง แต่ปริ-
นิพพาน ที่เป็นผู้มีชื่อเสียง คือพระมหากัสสป
พระอุบาลี พระอนนรุทธ พระอนนที ได้ประชุม
สงฆ์ช่วยกันทำสังคายนา คือสอบถามกันแลกกัน

ถึงพระธรรมวินัย อันพระศาสดาได้ทรงแสดง
 แลทรงบัญญัติไว้อย่างไร ได้ความแล้วตั้งไว้
 เป็นแบบแผนทรงจำไว้ แลสั่งสอนให้เล่าเรียน
 สืบมา ฯ

หัวข้อแห่งพระพุทธศาสนา

สำหรับพุทธมามกะ

ผู้ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ คือผู้รับเอา
พระพุทธเจ้าเป็นที่นับถือของตนแล้ว ฟังประ
พฤติตนให้สมแก่เป็นผู้นับถือท่าน ๆ

เคารพ

ฟังเคารพคือเป็นผู้หนักอยู่ในพระพุทธเจ้า ผู้
เป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา แลในพระธรรม
คือคำสั่งสอนของท่าน แลในพระสงฆ์คือหมู่
สาวก (ศิษย์) ของท่าน ผู้ช่วยพระพุทธเจ้า
ประกาศพระศาสนา แลรักษาพระธรรมต่อมา
ตามนี้รวมเรียกว่าพระรัตนตรัยบ้าง พระไตรรัตน
บ้าง แปลว่าแก้ว ๓ ประการ ฟังถือเป็นสำคัญ ๆ

ฟังยำเกรงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์
อย่าพูดออกพระนามเล่น อย่ากล่าวติฉินพระพุทธ
เจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ๆ

ข้อห้าม

ไม่พึงเป็นผู้ฆ่ามารดา ไม่พึงเป็นผู้ฆ่าบิดา ไม่
 พึงเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ ไม่พึงเป็นผู้ทำร้ายพระ
 ภายแห่งพระศาสนา ไม่พึงเป็นผู้ทำลายหมู่คณะ
 ของตน ฯ ๕ อย่างนี้ จัดว่าเป็นกรรมอันทารุณ
 เรียกว่าอนันตริยกรรม อาจให้ผลในทันที ฯ

ไม่พึงทำอัตตวินิบาต คือปลงชีวิตตนเอง ฯ

ปฏิบัติ

พึงเป็นผู้มีศีลมีธรรม สมแก่เป็นผู้นับถือพระ
 พุทธศาสนา ฯ

คิด

ไม่พึงเป็นผู้มีใจเหี้ยมโหด ทำร้ายร่างกาย แล
 ฆาตกรรมชีวิตมนุษย์ตลอดถึงสัตว์ดิรัจฉานอันควรได้
 รับความปรานี ฯ

840
055

หนังสือออก
ที่
หน้าออกหนังสือ

ไม่พึงล่วงสิทธิถือเอาทรัพย์สินของคนอื่น ด้วย
อาการแห่งใจ ฯ

ไม่พึงทำชู้ด้วยคู่ของคนอื่น ฯ

ไม่พึงเบียดเบียนเท็จ ไม่พึงพูดใส่ความคน
อื่น ไม่พึงพูดหลอกลวงเอาทรัพย์สินของเขา ฯ

ไม่พึงเป็นคนขี้เมา จนครองสติไม่อยู่ ฯ

องค์ ๕ นี้ เรียกว่าเบญจศีล พึงตั้งอยู่ในเบญจ
ศีลนี้ มิจำกัดแคบหรือกว้าง ตามฐานะของตน
สุดแต่ให้สำเร็จประโยชน์ อย่าถืองมงายดูเขา
เขี้ยวหยันว่า ถือไม่มาสัตว์ไม่อาจบ้องกันเมือง ฯ

ไม่พึงเป็นผู้มีกิริยาชั่ว พึงเป็นผู้มีกิริยาสุภาพ
เรียบร้อย ฯ

ไม่พึงเป็นผู้มีวาจาชั่ว พึงเป็นผู้มีวาจาสุภาพ
เรียบร้อย ฯ

กิริยาแลวาจาสุภาพนี้ จัดว่ามรรยาทอันดี ผู้มี
มรรยาทอันดี ย่อมไม่เป็นที่รังเกียจแก่ผู้อื่น ฯ

ไม่พึงเลี้ยงชีวิตโดยผิดทาง ที่เรียกว่ามิจฉาชีพ
คือหาทรัพย์โดยทางโกง รับซื้อของโจร รับสิน
บน รับจ้างทำการอันไม่เป็นธรรม เช่นรับจ้างฆ่า
เขาเป็นตัวอย่าง ฯ

ธรรม

พึงเป็นผู้ประพฤติสุจริตคือประพฤติดี ด้วย
กายวาจาใจ อย่างนี้เรียกว่า ธรรมจारी ฯ

พึงเป็นผู้มีลयाแกลใจของตน รู้ว่าการอย่าง
ใดไม่เป็นธรรม อย่าทำการอย่างนั้น ฝึนความ
รู้สึกอย่างนี้เรียกว่า มีหิริ ฯ

พึงเป็นผู้รู้จักเกรงกลัวต่อการทำผิด พึงทำ
ความชอบใจในการทำถูก อย่างนี้เรียกว่า มีโอต
ตัมปะ ฯ

พึงเป็นผู้มัตรวัง ในเมื่อจะทำการอย่างใด
อย่างหนึ่ง อย่าให้เขื่อนไปเป็นบาป อย่างนี้เรียก
ว่าผู้สำรวม ฯ

ฟังรู้จักข่มใจของตนไว้ให้อยู่ในเมื่อความปรารถนาจะทำบาปเกิดขึ้น อย่างนี้เรียกว่า ผู้ฝึกตัวแล้ว ๆ

ฟังเป็นผู้มีความเพียร ทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง แม้ยากสักปานไร ฟังตั้งอุตสาหะเพื่อทำให้สำเร็จอย่าท้อถอยเสื่อง่าย ๆ อย่างนี้เรียกว่า ผู้บากบั่น ๆ

ฟังเป็นผู้แก้หลัก้าในการงารทั้งปวง อย่าครั้นคร้ามต่อภัย อย่างนี้เรียกว่า ผู้องอาจ ๆ

ฟังเป็นผู้อดทนต่อความลำบาก แลการหรือสิ่งไม่เป็นที่พอใจอันมาถึงเข้า อย่าแสดงวิการง่าย ๆ อย่างนี้เรียกว่า มีขันติ ๆ

ฟังเป็นผู้ตั้งสติในเมื่อจะทำ ในเมื่อจะพูด ฟังนึกให้รอบคอบก่อนแล้วจึงทำ แล้วจึงพูด อย่างนี้เรียกว่า ผู้มีสติ ๆ

ฟังเป็นผู้ไม่พลอดตัวในเมื่อทำอยู่ ในเมื่อพูด

อยู่ ฟังรื้อรอบคอบถึงการทำให้ถึงคำพูด อย่างนี้เรียกว่า มีสัมปชัญญะ ฯ

ฟังเป็นผู้ไม่เดิน เลื่อน ในการงารใน ความ ประ
พฤติและในความเป็นไปของตน ฟังระวังความ
เสื่อมเสียอันหากจะมีขึ้น อย่างนี้เรียกว่า ผู้ไม่
ประมาท ฯ

ฟังเป็นผู้ซื่อตรง ในท่านผู้ที่ตนรักดี แลใน
ผู้ที่ตนคบด้วย ในการงารอันเกี่ยวกับผู้อื่น อย่าง
นี้เรียกว่า ผู้มีสัจย์ ฯ

ฟังเป็นผู้สนใจในการเรียน มุ่งจะรู้สิ่งที่ยังไม่
รู้ จะเข้าใจสิ่งที่รู้บ้างแล้วให้ปรุโปร่ง อย่างนี้
เรียกว่าผู้ใคร่ศึกษา ฯ

ฟังเป็นผู้หมั่นสังเกต เทียบเคียง ใช้ความ
คิดถึงการหรือสิ่งอันตนได้พบเห็นหรือได้เรียนมา
เพื่อเกิดปัญญา อย่างนี้เรียกว่า ผู้ใช้ปัญญา ฯ

ฟังเป็นผู้ปรารถนาดีในผู้อื่น อย่าเป็นผู้ผูก

พยาบาท อย่างนี้เรียกว่า ผู้มีเมตตา ฯ

พึงเป็นผู้เอาใจช่วยเขา ในเมื่อเขาได้ทุกข์ตก
ยากหรือถึงความวิบัติ อย่าแส่หาความลำบาก
ทับถมเขา อย่างนี้เรียกว่า ผู้มีกรุณา ฯ

พึงเป็นผู้พลอยยินดีด้วยเขา ในเมื่อเขาได้
สุขหรือถึงความเจริญ อย่าอุศยาเขา อย่างนี้เรียก
ว่าผู้มีมุนิตา ฯ

พึงทำใจเป็นกลาง ในเมื่อสมบัติและวิบัติ
ของคนสองฝ่ายผู้ควรได้รับมุนิตาเสมอกันแย้งกัน
อยู่ อย่างนี้เรียกว่า ผู้ตั้งอยู่ในอุเบกขา ฯ

พึงเป็นผู้มีใจเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตัวโดยส่วน
เดียว ไม่ตระหนี่เหนียวแน่น อย่างนี้เรียกว่า
ผู้ถึงพร้อมด้วยคารสละให้ ฯ

พึงเป็นผู้มีแก้ใจทำอุปการแก่เขาก่อน เมื่อ
ถึงคราว อย่างนี้ที่อย่างสูง เรียกว่า เป็นบุพพการี
คือเจ้าบุญนายคุณของเขา ที่อย่างเพลา เรียกว่า

ผู้เกิดกุล ๆ

ฟังเป็นผู้รู้อุปการะอันท่านทำแล้วแก้ตน อย่าง
นี้เรียกว่า ผู้กตัญญู และฟังเป็นผู้ตอบแทน
อุปการะแก่ท่าน เมื่อถึงคราว อย่างนี้เรียกว่า
ผู้กตเวที ๆ

ฟังนับถือท่านผู้ใหญ่ในสกุล ครูอาจารย์ ท่าน
ผู้ปกครอง ของตน ท่านผู้อำนวยการศึกษา
ที่ตนนับถือ อย่างนี้เรียกว่า ผู้รู้จักเคารพ ๆ

ฟังเป็นผู้เที่ยงธรรมในบุพการีผู้ควรได้รับความ
เสมอภาคกัน ไม่ลำเอียง เพราะรัก เพราะชัง
เพราะกลัว เพราะเขลา ๆ

ฟังเป็นผู้มุ่งธรรมเป็นใหญ่ ไม่ฟังแสวงหา
ลาภยศ สรรเสริญ สุข โดยอาการไม่เป็นธรรม
อย่างนี้เรียกว่า ผู้ใคร่ธรรม ๆ

ฟังเป็นผู้เชื่อตามพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่าสิ่ง
ทั้งปวงเป็นเหตุแลผลเกิดเนื่องกันมา อย่าเชื่อม

กาย อย่างนี้เรียกว่าผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑

พึงเชื่อกกรรมคือการที่ทำ ว่าอาจอำนวยผลให้
ผู้ทำ ไม่ถึร้อนๆว่า ทำชั่ว จับไม่ได้ ไม่ถูก
ลงโทษ ทำดี ไม่มีผู้รู้ ไม่ได้รับยกย่อง หาเป็น
อันทำไม ไม่เสี่ยงเคราะห์ดีเคราะห์ร้าย ไม่ถึ
มงคลต้นข่าวอันไรจากเหตุ ไม่ถึนอกคอกกว่า
บาปบุญไม่มี มารดาบิดาไม่มี เป็นแต่สมมติทั้ง
นั้น เชื่อกกรรม เชื่อกเหตุ ยอมรับสมมติ อย่าง
นี้เรียกว่า มีสัมมาทิฏฐิ คือความเห็นชอบ ๑

พึงเป็นผู้มุ่งความผ่องแผ้วแห่งใจ เมื่ออารมณ์
เสรำหมองที่เรียกว่ากิเลสเกิดขึ้น พึงข่มไว้จนระ
งับเสียได้ อย่างนี้เรียกว่า ผู้ใคร่ความบริสุทธิ์ ๑

พึงเป็นผู้มุ่งความสงบใจ อันเป็นผลอย่างสุขุม
พึงระวังระงับเหตุ อันจะบังใจให้ปั่นป่วนเสีย ๑

พุทธมามกะผู้มีศีลมีธรรมอย่างนี้ ชื่อว่าสัก
การบูชาพระศาสดา ด้วยปฏิบัติอันเป็นบูชาอย่าง

ยิ่ง เป็นผู้นับถือพระองค์อย่างสมควรแท้ จักถึง
ความเจริญสถาพรในพระบวรพุทธศาสนา ฯ
